

LUKIJALLE | TILL LÄSAREN

*Suomen Museo – Finskt Museum*in uudessa teemanumerossa tartutaan ajan-kohtaisiin aiheisiin. Siinä pohditaan esineiden ja aineellisuuden sekä museokokoelmien merkitystä ja museotyön muutosta. Digitaalistsminen on mullistanut museotyötä, ja koronavuodet 2020 ja 2021 ovat sulkuineen ja rajoituksineen vauhdittaneet tätä muutosta. Näyttely- ja yleisötoimintaa on jouduttu pohtimaan uudelleen, ja keskiöön ovat nousseet erilaiset verkkohankkeet. Kokoelmapuolella saavutettavuutta on parannettu digitoinnilla jo pitkään, ja sen merkitys on entisestään korostunut.

Digitaalistsminen vaikuttaa ihmisen ja esineen väliseen suhteeseen. Kulttuuriperintöä tallennetaan, tutkitaan ja esitetään edelleen paljolti materiaalisina objekteina. Digitointi on lisännyt aineellisen kulttuuriperinnön saavutettavuutta, monipuolistanut sen käyttöä, ja mahdollistanut myös aineettoman kulttuuriperinnön aiempaa laajemman tallentamisen. Esineitä voi entistä helpommin tallentaa, esitellä ja tutkia digitaalisina. Samalla museotoimintaan, kulttuuriperinnön tallentamiseen ja käyttöön kohdistetut odotukset ovat muuttumassa. Tämä kehitys on nostanut kysymykset tallentamisen tavoista, laajuudesta ja vaikuttavuudesta uudelleen tarkasteluun. Mitä esinetutkimukselle kuuluu näiden odotusten ristipaineissa?

Museolain (2019) mukaan museoiden tarkoituksena on tallentaa, säilyttää ja esittää kulttuuri- ja luonnonperintöä sekä taidetta, edistää tutkimusta, aineistojen ja tiedon saavutettavuutta, opetusta ja kasvatusta, tarjota elämyksiä ja toimia vuorovaikutuksessa yleisön kanssa. Museotoiminnan perusta ovat kokoelmat, mutta onko fyysinen esine siinä edelleen keskiössä? Määritelläänkö esine jatkossakin materian muodossa? Esineiden kautta voidaan herättää muistikuvia menneisyydestä, ja menneisyyttä tutkimalla voidaan viitata tulevaan. Museoesine on fyysisen esineen ja siihen liittyvän tietosisällön muodostama kokonaisuus, usein enemmän kuin osiensa summa.

Museolaki edellyttää museoilta kokoelmapoliittista ohjelmaa. Tavoitteena on antaa välineitä systemaattiseen ja proaktiiviseen kokoelmatoimintaan ja saada näin kokoelmien karttumisen hallintaan. Kokoelmatyö vaatii laajaa kokonaisnäkemystä kun punnitaan, mitä kokoelmiin otetaan, ja mitä hylätään.

Kaikki ei aina ole sitä miltä näyttää, kadonnut konteksti voi löytyä myöhemmin, ja jotain voi vaipua lopullisesti unohduksiin tai jopa tuhoutua, jos tallennuskriteerit eivät täyty. Aineeton ja katoava kulttuuriperintö on tutkittavissa ja esitettävissä vain tallenteina tai rekonstruktioina, joten ratkaisevaa on, miten ja millä kriteereillä tallenteet on tehty. Tämän päivän työ vaikuttaa siihen, mitä museot kokoelmineen tarjoavat huomenna.

Suomen Museo – Finskt Museumin kirjoituskutsu herätti kiinnostusta. Artikkeliehdotuksia tuli 20 ja katsausehdotuksia 9. Vertaisarvioituiksi artikkeleiksi valikoitui viisi ehdotusta, joista neljä on mukana tässä nitessä. Katsauksia on kaikkiaan yhdeksän, joista neljää tarjottiin alun perin artikkeleiksi. Niiden katsottiin toimivan kokonaisuuden kannalta parhaiten katsauksina.

Teoreettista näkemystä edustavat Johanna Enqvist, jonka artikkelissa pohditaan tulevaisuuden museota, sekä Liisa Seppäsen, Maija Helamaan ja Hannu Takalan työryhmä, joka käsittelee artikkelissaan arkeologisten kaivauslöytöjen tallennuskriteereitä. Riku Hämäläinen tulkitsee museokokoelmassa henkilöhistoriaan liitetyn kokoelman esineitä niiden alkuperäisessä kulttuurisessa kontekstissa. Jouni Mustonen keskittyy omassa artikkelissaan yhteen esineeseen esimerkkinä siitä, millä tavoin siitä saatavat tiedot sekä onnistunut konservointiprosessi vaikuttavat sen museoarvoon.

Katsauksissa käsitellään satunnaisesti kokoelmiin tulleita esineitä, joihin voidaan yhdistää selkeä kontekstietä (Satu Frondelius) ja lähestytään katoavien tai muotoaan muuttavien kohteiden tallennusongelmia jätteen museologian (Anna-Kaisa Koski) sekä performanssitaitteen (Christine Langinauer) näkökulmista. Arkistoaineisto on keskeisessä roolissa kun vanhoille museoesineille etsitään provenienssia ja ajoitusta (Saila Leskinen). Museokokoelmista tuotetaan edelleen myös perustutkimusta (Maria Lindén). Yleisötoiminnan näkökulmaa avaavissa katsauksissa käsitellään muinaispukujen rekonstruktioiden käyttöä (Jenni Sahrmaa ja Krista Wright), sekä hätkähdyttävän dioraaman vastaanottoa näyttelyssä (Maija Santaoja) sekä osallistavaa tallennustyötä tulevaisuuden konseptina (Pinja Nousiainen, Jaakko Simola ja Leena Svinhufvud).

Kuluvana vuonna on myös ilmestynyt kaksi kiinnostavaa väitöskirjaa, joista toisessa paneudutaan museotoimen käytäntöihin ja toisessa esinetutkimukseen. Helsingin yliopistossa väitellyt Inkeri Hakamies käsittelee väitöskirjassaan museokäytäntöjä sosiaalisina ja kulttuurisina ilmiöinä ja tutkii kriittisesti, mihin erilaiset museonäkemykset pohjautuvat, ja miten ne vaikuttavat museoiden toimintaan.¹ Maija Mäkikalli väitteli Turun yliopistossa Bomanin puusepäntehtaan huonekalutuotannosta ja sen osuudesta suomalaisen modernismin muotoutumisessa.² Hänen lektionensa julkaistaan tässä nitessä.

Uskomme, että kokonaisuudesta välittyy monimuotoinen ja kiinnostava kuva niistä kysymyksistä, joiden parissa maamme museoissa työskennellään.

Toimituskunta

I det nya temanumret av *Suomen Museo – Finskt Museum* behandlas aktuella ämnen. Föremålens och materialitetens samt museisamlingarnas betydelse övervägs, liksom också den förändring som i koppling till dessa håller på att ske på museiområdet. Digitaliseringen har revolutionerat museiarbetet och coronaåren 2020 och 2021 har med sina nedstängningar och restriktioner påskyndat denna förändring. Utställnings- och publikverksamhet har omprövats och olika webbprojekt har blivit till en central del av verksamheten. På samlingssidan har tillgängligheten redan sedan länge förbättrats genom digitalisering av föremålen, och nu har dess betydelse ökat ytterligare.

Digitaliseringen påverkar förhållandet mellan människan och föremålen. Kulturarv bevaras, studeras och presenteras fortsättningsvis huvudsakligen som materiella objekt. Digitaliseringen har ökat det materiella kulturarvets tillgänglighet, gjort användningen mera mångsidig och även möjliggjort en mera omfattande bevaring av det immateriella kulturarvet jämfört med tidigare. Det är allt lättare att bevara, presentera och studera objekt även digitalt. Samtidigt förändras förväntningarna på museiverksamheten samt bevarandet och nyttjandet av kulturarv. Denna utveckling har aktualiserat frågor kring olika sätt att bevara samt vilken omfattning och betydelse bevarandet har. Var står föremålsforskningen i korstrycket av alla dessa förväntningar?

Enligt Museilagen (2019) är museernas syfte att ta till vara, bevara och presentera kultur- och naturarv samt konst, att främja forskningen och samlingsarnas och kunskapens tillgänglighet samt undervisning och fostran och att erbjuda upplevelser och bedriva växelverkan med publiken. Samlingarna utgör grunden för museiverksamheten, men innebär det att det fysiska föremålet ännu står i centrum? Kommer föremål också i fortsättningen att definieras i form av materia? Föremål kan användas för att framkalla minnen av det som varit och genom att forska i det förflutna kan man referera till framtiden. Ett museiföremål är en helhet som består att det fysiska objektet samt där tillhörande informationsinnehåll, ofta med en större summa än vad de enskilda delarna utgör.

Enligt museilagen skall museerna ha ett samlingspolitiskt program. Syftet är att tillhandahålla verktyg för ett systematiskt och proaktivt samlingsarbete som gör samlingsarnas ackumulering mera hanterbar. Samlingsarbetet kräver en vid helhetsbild, då man avväger vad som skall införlivas i samlingsarna och

vad som ratas. Allt är inte alltid vad det ser ut att vara, en förlorad kontext kan uppdagas senare och något kan sjunka i glömska för gott eller till och med förstöras, ifall bevaringskriterierna inte uppfylls. Det immateriella och förgängliga kulturarvet kan studeras och presenteras endast som inspelningar eller som rekonstruktioner, vilket gör att hur och enligt vilka kriterier dokumentationen gjorts får en avgörande roll. Dagens arbete påverkar vad museerna och deras samlingar har att erbjuda imorgon.

Suomen Museo – Finskt Museums inbjudan till att medverka med innehåll väckte intresse. Vi fick 20 artikelförslag och 9 förslag till översikter. Fem förslag valdes till referentgranskade artiklar, varav fyra ingår i denna volym. Översikternas antal är nio, av vilka fyra ursprungligen erbjöds som artiklar. Med tanke på helheten fungerade de bättre som översikter.

En teoretisk synvinkel representeras här av Johanna Enqvist, vars artikel begrundar framtidens museum, samt av arbetsgruppen Liisa Seppänen, Maija Helamaa och Hannu Takala, som i sin artikel behandlar bevaringskriterierna för fynd från arkeologiska utgrävningar. Riku Hämäläinen tolkar det ursprungliga kulturella sammanhanget för objekt som tillfogats en museisamling på grund av deras personhistoriska koppling. Jouni Mustonen koncentrerar sig i sin artikel på ett föremål som exempel på hur till det tillhörande information och en lyckad konserveringsprocess påverkar dess museala värde.

I översikterna behandlas föremål som genom olika vägar nått samlingarna och till vilka man kan tillskriva exakta kontextuppgifter (Satu Frondelius). Bevaringens utmaningar för museologin närmas via objekt som försvinner eller ändrar form ur såväl avfallets (Anna-Kaisa Koski) som performancekonstens (Christine Langinauer) perspektiv. Arkivmaterial spelar en nyckelroll i sökandet efter proveniens och datering för gamla museiföremål (Saila Leskinen). Grundforskning görs ännu med museisamlingar som utgångspunkt (Maria Lindén). I översikterna som öppnar perspektiv till publikverksamheten behandlas användningen av rekonstruktioner av forndräkter (Jenni Sahramaa och Krista Wright), vilket slags mottagande ett utställningsdiorama fått (Maija Santaoja) samt ett inkluderande bevaringsarbete som koncept för framtiden (Pinja Nousiainen, Jaakko Simola och Leena Svinhufvud).

Under det gångna året har det också utkommit två intressanta avhandlingar, av vilka den ena behandlar föremålsforskning och den andra museiväsendet i praktiken. Inkeri Hakamies, som disputerade vid Helsingfors universitet, behandlar i sin avhandling museipraxis som ett socialt och kulturellt fenomen och undersöker kritiskt vad olika museisyner grundar sig på och hur de påverkar museernas verksamhet.¹ Maija Mäkikalli disputerade vid Åbo universitet om möbeltillverkningen vid Bomans snickerifabrik och dess roll i bildandet av den finländska modernismen.² Hennes lectio publiceras i denna volym.

Vi tror att denna helhet förmedlar en mångsidig och intressant bild av de frågor som man som bäst arbetar med i museerna runt omkring i landet.

Redaktionen

Viitteet | Noter

- ¹ Hakamies, Inkeri, *Practicing Museums: Museum People, Museum Work and Change in Practice*. Helsinki 2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/334472> (verkko-osoite marraskuussa 2021 | webbadress i november 2021).
- ² Mäkikalli, Maija, *Laatuhuonekaluja koteihin: Boman, moderni ja suomalaisen huonekalutaiteen murros 1920-luvulta 1950-luvulle*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 125. Helsinki 2021.